Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2014–2015

27 830 Materieelprojecten

Nr. 157 **BRIEF VAN DE MINISTER VAN DEFENSIE**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 7 september 2015

Inleiding

Bij militaire operaties zijn transporthelikopters van grote waarde. Zij zijn flexibel, doeltreffend en snel inzetbaar en leveren daarmee een belangrijke bijdrage aan de Nederlandse missies. Deze helikoptercapaciteit is schaars, zowel in Nederland als daarbuiten. Met de vervanging en uitbreiding van de Nederlandse Chinook-capaciteit nemen de oefenmogelijkheden, de inzetbaarheid en het voortzettingsvermogen van de krijgsmacht toe. Met deze brief informeer ik u over de resultaten van de gecombineerde voorstudie-, studie- en verwervings-voorbereidingsfase (B, C en D-fase) van het project Chinook Vervanging en Modernisering.

Defensie beschikt nu over elf CH-47D Chinook helikopters en zes nieuwere CH-47F(NL) toestellen. Met de A-brief en de commercieel vertrouwelijke informatie van 16 mei 2012 (Kamerstuk 27 830, nr. 101 en bijbehorende vertrouwelijke bijlage) is de Kamer geïnformeerd over de behoeftestelling voor het project Chinook Vervanging en Modernisering. Het betreft de vervanging van de huidige elf CH-47D Chinook helikopters door nieuwe helikopters en de modernisering en standaardisatie van de huidige zes CH-47F(NL) toestellen. Met de begroting voor 2015 (Kamerstuk 34 000 X, nr. 2) heeft het kabinet extra geld beschikbaar gesteld voor de verbetering van de inzetbaarheid en het voortzettingsvermogen van de krijgsmacht. Eén van de maatregelen is de uitbreiding van de Chinook-capaciteit met drie toestellen tot in totaal twintig. De aanschaf van de extra toestellen is onderdeel geworden van het Project Chinook Vervanging en Modernisering. Het projectbudget is daarop aangepast.

In de A-brief is het voornemen gemeld om de B, C en D-fase van het Defensie Materieelproces te combineren omdat er slechts één aanbieder van nieuwe Chinook-helikopters op de markt is. In de behoeftestelling heeft Defensie het uitgangspunt gehanteerd dat de te verwerven Chinooks van hetzelfde type zouden zijn als de zes CH-47F(NL) toestellen die acht jaar geleden zijn besteld en die zijn uitgevoerd in een specifiek Neder-

kst-27830-157
ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2015

landse configuratie. Defensie heeft in het voorjaar van 2014 van de firma Boeing een offerte ontvangen, waaruit bleek dat dit niet binnen de financiële kaders kon worden gerealiseerd. In september 2014 bent u daarover geïnformeerd (Kamerstuk 27 830, nr. 135). Defensie heeft de behoeftestelling daarna binnen de kaders herijkt.

BEHOEFTE

Kwalitatieve behoefte en herijking

Defensie heeft de herijking uitgevoerd met als uitgangspunten het gereserveerde projectbudget en een eindsituatie met in totaal twintig Chinooks. Defensie heeft diverse mogelijkheden onderzocht om de projectkosten te verlagen. Daarbij is gekeken naar aanpassing van de eisen van de specifiek Nederlandse configuratie, maar ook naar de aanschaf van een ander type Chinook. De alternatieven zijn beoordeeld op operationele effectiviteit, certificeerbaarheid, projectinvestering en toekomstige instandhoudingskosten. Defensie heeft daarbij gebruikgemaakt van informatie uit offertes en ervaringen van andere gebruikers van de Chinook. Gebleken is dat de configuratie van de Chinook, die thans in productie is voor de *US Army*, de CH-47F MYII CAAS, het meest voordelig is. Met beperkte aanpassingen voldoet deze configuratie aan de Nederlandse operationele eisen, ook op het punt van de certificeerbaarheid.

De standaard *US Army* CH-47F MYII CAAS Chinook beschikt over een modern militair *Global Positioning System* waarmee in coalitieverband kan worden geopereerd en een tactische data link waarmee de bemanning informatie met andere eenheden kan uitwisselen om een actueel en nauwkeurig beeld van de plaatselijke situatie te vormen. Daarnaast maakt een vernieuwd onderhoudssysteem deel uit van de standaardconfiguratie (waarmee slijtage in een vroeg stadium kan worden vastgesteld). Voor operaties onder vijandige omstandigheden beschikt de helikopter over een zelfbeschermingspakket met een *InfraRed Suppressor System* en het *Common Missile Warning System* van de *US Army*, aangevuld met de huidige Nederlandse *Radar Warning Receiver*. Ten slotte is de helikopter standaard voorzien van infrarode signalering *(strobelight)*.

Na de productie laat Defensie in de Verenigde Staten enkele specifiek Nederlandse aanpassingen uitvoeren om aan de Nederlandse operationele eisen en wet- en regelgeving te voldoen. Het gaat om crashbestendige stoelen in de cockpit en een *VHF-Combat Net Radio* voor beveiligde communicatie met Nederlandse eenheden. Defensie zal ook eenvoudige voorzieningen laten aanbrengen voor enkele bestaande Nederlandse operationele capaciteiten (het *Fast Rope Insertion & Extraction System*, een *Emergency Locator Transmitter*, het *Hook Load Measurement System* en een ijsdetectiesysteem).

Er zijn enkele capaciteiten uit de behoeftestelling die (nog) niet kunnen worden uitgevoerd. Voor sommige capaciteiten is nog geen geschikt systeem beschikbaar. Het betreft crashbestendige stoelen voor passagiers en een *piloting* capaciteit voor het *Forward Looking InfraRed* systeem, waarmee de piloot ook onder zeer slechte zichtomstandigheden en weinig restlicht beeld krijgt van de omgeving. Daarnaast is een actief zelfbeschermingssysteem *Directed InfraRed CounterMeasures* nog niet op de *US*

Army variant geïntegreerd[1]. Zodra oplossingen beschikbaar zijn, zal Defensie de toepassing daarvan beoordelen.

In het algemeen streeft Defensie naar standaardisatie met het oog op vermindering van de exploitatiekosten. Met de verwerving van de CH-47F MYII CAAS Chinooks naast de huidige zes CH-47F(NL) Chinooks is vanaf de levering in 2019 voorlopig nog sprake van een gemengde vloot. Zoals in de A-brief beschreven, is er de noodzaak om ook die zes helikopters te moderniseren. Met het oog op standaardisatie en modernisering doet Defensie onderzoek naar het gunstigste toekomstscenario voor deze zes toestellen om tot een zo doelmatig mogelijke Chinookvloot te komen. Over de uitkomst van het onderzoek ontvangt de Kamer begin 2016 informatie.

Kwantitatieve behoefte

Om de elf verouderde CH-47D helikopters te vervangen en de beoogde drie extra Chinooks te verwerven, schaft Defensie veertien nieuwe CH-47F MYII CAAS Chinooks met de voorgenomen aanpassingen aan, inclusief reservedelen, test- en ondersteuningsmiddelen, boekwerken, opleidingen, missie ondersteunende uitrusting en technische assistentie.

FINANCIËN

Investeringen

Het gereserveerde projectbudget bedroeg ten tijde van de A-brief € 616,3 miljoen (prijspeil 2011, dollarplankoers € 0,75). Na het begrotingsakkoord 2014 is € 159 miljoen (prijspeil 2014) aan het projectbudget toegevoegd met als doel drie extra Chinooks aan te schaffen. Als gevolg van inflatie- en dollarkoerscorrecties bedraagt het huidige projectbudget € 915,3 miljoen (prijspeil 2015, dollarplankoers € 0,88).

De geraamde kosten van veertien CH-47F MYII CAAS Chinooks (inclusief specifieke Nederlandse modificaties en BTW) bedragen € 838,1 miljoen. In dit bedrag is een door de Amerikaanse overheid opgelegde risicoreservering opgenomen. De kosten komen ten laste van de defensiebegroting in de periode van 2016 tot en met 2022.

Om kosten te besparen streeft Defensie in overleg met de *US Army* naar hergebruik van zoveel mogelijk onderdelen van de huidige CH-47D helikopterconfiguratie (mits in de juiste configuratie en met voldoende levensduur). Defensie rekent in de raming niet op verkoopopbrengsten van de overtollige CH-47D toestellen.

Het projectbudget is toereikend voor de aanschaf van de nieuwe helikopters. Het resterende projectbudget is beschikbaar voor de standaardisatie van de Chinookvloot en modernisering van de zes CH-47F(NL) Chinooks.

Exploitatiekosten.

Vanwege de keuze voor de Chinook van de *US Army* kan Nederland profiteren van de schaalgrootte en de instandhoudingsontwikkelingen bij de *US Army*. De eerste toestellen zijn pas kort geleden aan de *US Army*

---

[1] Op afzienbare termijn wordt een vergelijkbaar systeem (*Advanced Threat InfraRed Counter-Measures*, ATIRCM) de standaard voor de *US Army*. Defensie zal te zijner tijd bezien of dat systeem ook voor Nederland geschikt is.

geleverd. Gedetailleerde instandhoudingsgegevens zijn derhalve nog niet beschikbaar.

Zo lang sprake is van een gemengde vloot, zullen de exploitatiekosten hoger uitvallen als gevolg van specifieke reservedelen voor de Nederlandse configuratie, veroudering en extra training voor de vliegers. Met de extra kosten van de gemengde vloot en de drie extra toestellen wordt in de exploitatiereeksen rekening gehouden.

SOURCING

Defensie heeft een sourcingsonderzoek uitgevoerd naar de instandhouding van de Chinook. Gebleken is dat anders of meer uitbesteden van instandhoudingwerkzaamheden geen meerwaarde heeft. Defensie maakt incidenteel gebruik van de diensten van de *US Army* bij het hoger onderhoud aan de Chinooks. Dat kan in de toekomst mogelijk worden geïntensiveerd.

Verwervingsstrategie en planning

De CH-47F MYII CAAS Chinook is een *Military-Off-The-Shelf* (MOTS) helikopter die Boeing op grond van een meerjarig contract voor de *US Army* produceert. Er bestaan voor dit specifieke type helikopter geen alternatieven en andere varianten van de Chinook-helikopter zijn duurder. Voor de verwerving en instandhouding van de CH-47F MYII CAAS Chinook-helikopter maakt Defensie gebruik van ondersteuning door de *US Army*. Bovendien zijn gerubriceerde gegevens voor gebruik en onderhoud evenals vliegtuigsoftware uitsluitend via de *US Army* verkrijgbaar. Als verwervingstraject komt daarom alleen *Foreign Military Sales* (FMS) in aanmerking. Defensie kan aansluiten bij het lopende meerjarige contract van de *US Army*, waardoor schaalvoordelen optreden. Het aantal toestellen dat de *US Army* voor verkoop aan internationale partners door Boeing laat bouwen is echter beperkt en meer partners hebben interesse. Defensie is dan ook voornemens spoedig, doch uiterlijk in december 2015, de door de Amerikaanse overheid verstrekte *Letter of Offer and Acceptance* (LOA) te accepteren.

Door de herijking van het project is, ten opzichte van de planning in de A-brief (levering in 2016), vertraging opgetreden. Zodra Defensie de Amerikaanse LOA voor de verwerving van de CH-47F MYII CAAS Chinook accepteert, vangt de realisatiefase van het project aan. Volgens het huidige productieschema zullen de Chinooks vanaf 2019 aan Nederland worden geleverd. Dat is inclusief de beoogde aanpassingen.

PROJECTRISICO'S

Product

Defensie kiest voor de standaardvariant Chinook van de *US Army*, een reeds ontwikkelde helikopter. De beoogde aanpassingen aan de helikopter zijn al in gebruik in de huidige Nederlandse Chinooks. Het risico bij de ontwikkeling, productie en instandhouding is daarom laag. De Militaire Luchtvaart Autoriteit (MLA) zal de helikopters voor Nederlands gebruik certificeren gedurende de aflevering. Het risico op beperkingen vanwege certificering schat de MLA laag tot gemiddeld.

Tijd

Indien Nederland de veertien Chinooks niet met het huidige productiecontract van de *US Army* kan afnemen, moeten voor Nederland nieuwe

contract-onderhandelingen worden gevoerd. Dit zal tot een vertraging leiden van ongeveer drie jaar. Defensie is daarom voornemens de LOA uiterlijk in december 2015 te accepteren.

Geld

De veertien helikopters kunnen binnen het gereserveerde budget worden aangeschaft, mits Defensie kan aansluiten bij het huidige productiecontract. Vanwege de door de Amerikaanse overheid verplicht gestelde risicoreservering is de kans op kostenoverschrijdingen klein. Als voor Defensie een nieuw contract moet worden gesloten, profiteert Defensie niet van de schaalvoordelen en zal er naar verwachting sprake zijn van een aanzienlijke kostenstijging, wat opnieuw een herijking zou vergen.

OVERIGE ASPECTEN

Gerelateerde Projecten

In de A-brief zijn de volgende gerelateerde projecten genoemd.
- *Chinook uitbreiding en versterking:* dit betreft de zes CH47F(NL) toestellen die in het onderzoek voor modernisering en standaardisatie worden meegenomen.
- *Nieuwe generatie identificatiesystemen:* de CH47F MYII CAAS Chinooks zijn voorzien van de nieuwe generatie IFF mode 5/mode S.
- *Combat Identification:* hiermee kan de locatie van de eigen troepen worden bijgehouden, de CH-47F MYII CAAS Chinooks beschikken over een dergelijk systeem.
- *Vervanging HF/VHF radio:* dit project blijft gerelateerd aan het project Chinook vervanging en modernisering.
- *Chinook-simulator:* Defensie gebruikt nu een Chinook-simulator in het Verenigd Koninkrijk en heeft behoefte aan eigen simulatorcapaciteit om vliegers te trainen.

De gerelateerde projecten zijn opgenomen in het Materieelprojectenoverzicht.

Opleiding en training

Het Commando Luchtstrijdkrachten beschikt over personeel voor het onderhouden van en opereren met de huidige CH-47D en CH-47F(NL). Het personeel krijgt in de Verenigde Staten een aanvullende training voor de CH-47F MYII CAAS configuratie. De *US Army* levert daarvoor een training op maat.

Industriële Participatie

In het kader van de bescherming van de essentiële belangen van wezenlijke veiligheid wordt door het Ministerie van Economische Zaken voor het project Chinook V&M een industriële participatie (IP) eis gesteld. Deze IP-eis heeft in overeenstemming met de Defensie Industrie Strategie (DIS) tot doel de capaciteiten van de Nederlandse industrie en kennisinstellingen die een bijdrage kunnen leveren aan de bescherming van de veiligheidsbelangen, verder op te bouwen en uit te breiden. Het Ministerie van Economische Zaken voert daarover gesprekken met de buitenlandse hoofdleverancier en enkele deelleveranciers om de afspraken over deze IP-eis verder vorm te geven.

ARBO en Milieu

De risico's op het gebied van Arbo en milieu bij de vervanging van de CH-47D(NL) Chinooks en de modernisering van de CH-47F(NL) helikopters zijn in kaart gebracht. Er zijn twee aandachtspunten.

- *Chromaathoudende verf*
  De verflagen van de *US Army* CH-47F MYII CAAS zijn gelijk aan die van de huidige CH-47F(NL) helikopters. Dat houdt in dat de topcoating chromaatvrij is, maar de daaronder toegepaste grondverf niet. De ontwikkeling in de Verenigde Staten van een chromaatvrije primer (voor de Apache helikopter) heeft nog niet tot resultaat geleid. Op dit moment zijn voor de grondverf dan ook nog geen geschikte vervangers beschikbaar. Het noodzakelijke onderhoud met chromaathoudende verf wordt door gespecialiseerd personeel uitgevoerd onder geconditioneerde omstandigheden (zoals het spuiten in verfcabines en het gebruiken van persoonlijke beschermingsmiddelen). Defensie acht het risico aanvaardbaar. Indien een geschikt alternatief beschikbaar komt, zal de toepassing daarvan alsnog worden bezien.
- *Geluid*
  Met de verwerving van nieuwe Chinook-helikopters blijft het uitgangspunt dat de geluidsproductie binnen de geluidsruimte van het Luchthavenbesluit Gilze-Rijen blijft.

TEN SLOTTE

De oefenmogelijkheden, de inzetbaarheid en het voortzettingsvermogen van de krijgsmacht nemen toe met de vervanging en uitbreiding van de Nederlandse Chinook-capaciteit. Het is daarom van belang het project voort te zetten en de realisatiefase aan te vangen. Om gebruik te kunnen maken van het bestaande productiecontract tussen de Amerikaanse overheid en Boeing, zal de directeur van de Defensie Materieel Organisatie (DMO) de LOA uiterlijk in december accepteren. De eerste vervangende Chinook helikopters zullen in 2019 aan Nederland worden geleverd. Nederland zal deze Chinooks tot ten minste 2045 kunnen gebruiken.

Met het Materieelprojectenoverzicht en het departementale jaarverslag blijft u op de hoogte van de voortgang van de verwerving. Zoals eerder beschreven, ontvangt u begin 2016 informatie over het gunstigste toekomstscenario voor de zes CH-47F(NL), inclusief de noodzakelijke aanpassingen.

De Minister van Defensie,
J.A. Hennis-Plasschaert